

**KAYNAŞTIRMA UYGULAMALARINA İLİŞKİN REHBER
ÖĞRETMENLER VE REHBERLİK ARAŞTIRMA MERKEZİ
ÇALIŞANLARININ GÖRÜŞLERİ**

Yıldız GÜVEN*

Gülden Uyanık BALAT**

ÖZET

Bu araştırmada, özel eğitim gereksinimi olan çocukların kaynaştırıldığı ilköğretim okullarında görev yapan rehber öğretmenler (n=138) ile Rehberlik Araştırma Merkezleri (RAM) çalışanlarının (n=79) kaynaştırma sürecine ilişkin görüşlerinin alınması amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda rehber öğretmenler ve RAM çalışanları; genel olarak kaynaştırma konusunda, kaynaştırılan çocukların engelleri konusunda ve kaynaştırılan çocukların ailelerine bilgi verme konusunda yeterli olmadıklarını ifade etmişlerdir. Her üç konuda da rehber öğretmenlerin oranı RAM çalışanlarından daha fazla çıkmıştır. Diğer taraftan rehber öğretmenlerin ve RAM çalışanlarının yaklaşık %60-65'i okullardaki yönetici ve öğretmenleri kaynaştırma ile ilgili olarak yeterli düzeyde bilgilendiremediklerini düşünmektedirler. Rehber öğretmenler ve Rehberlik Araştırma Merkezleri çalışanları büyük ölçüde RAM'ların rehber öğretmenlere yeterince destek vermediği görüşündedirler. Rehber öğretmenlerinin ve RAM çalışanlarının büyük çoğunluğunun kaynaştırılan çocukla ilgili olarak yapılan ölçme ve değerlendirme konusunda şüpheleri yoktur. Fakat RAM çalışanlarına oranla (%7.6) daha fazla rehber öğretmenin (%24.6) bu konuda şüpheleri olduğu görülmüştür. Rehber öğretmenlerin büyük çoğunluğu (%86.2), RAM çalışanlarının ise %63.6'sı Rehberlik Araştırma Merkezleri'nin kaynaştırma uygulamalarının yetersiz olduğunu düşünmektedirler. Rehber öğretmenlerin ve RAM çalışanlarının yaklaşık tamamına yakını kaynaştırma ile ilgili olarak hâlihazırda uygulanan sistemin uygun olmadığını konusunda hemfikirdirler.

Anahtar sözcükler: Kaynaştırma, rehber öğretmen, özel gereksinimli çocuk, ilköğretim

* Doç. Dr., Marmara Üniversitesi Okul Öncesi Öğretmenliği Ana Bilim Dalı

** Dr., Marmara Üniversitesi Okul Öncesi Öğretmenliği Ana Bilim Dalı

SCHOOL COUNSELORS' AND COUNSELING AND RESEARCH CENTERS SPECIALISTS' VIEWS ABOUT INTEGRATION

SUMMARY

This research was aimed to get the views of the specialists (counselors, psychologists etc.) working in the primary schools (n=138) and counseling and research centers (n=79) where integration was implemented. The counselors' and specialists' views were as indicated below: Both primary schools counselors and research center specialists mentioned that they have not had sufficient knowledge about integration in general, features of integrated special needs children and informing parents about integration. More school counselors than research center specialists were mentioned this view. Almost 60-65% of the sample of the research mentioned also that they were not sufficient at informing principals and teachers about the integration process of these children. Most of them believed that research centers were insufficient in giving support to school counselors. Most of them believed assessment and evaluation processes applied by centers were sufficient. However more school counselors (%24.6) were suspicious than research center specialists (7.6%) about evaluation. 86.2% of school counselors and 63.6% of research centers specialists believed that research centers were not sufficient as well. Also almost all of them agree that the system followed in our country for integration process was not appropriate.

Key words: Integration, counseling, special needs children, primary education

Özel gereksinimi olan çocuklar için uygulanan kaynaştırma uygulamaları, genel ve özel eğitim uygulamalarının buluşma noktasıdır. Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de kaynaştırmanın tanımı çerçevesinde, özel gereksinimi olan çocukların eğitimlerini akranlarının devam ettiği okullarda ve onlarla aynı sınıflarda sürdürmesi temel ilke olarak benimsenmiştir (Sucuoğlu ve Kargın, 2006). Bu nedenle Milli Eğitim Bakanlığı mevzuatında da “Özel eğitim gerektiren bireylerin, eğitsel performansları dikkate alınarak; amaç, muhteva ve öğretim süreçlerinde uyarlamalar yapılarak diğer bireylerle birlikte eğitilmelerine öncelik verilir” denilmektedir (Milli Eğitim Bakanlığı, Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği). Kaynaştırma uygulamalarını önemli yapan en birincil faktör dünyanın da gündemine oturan insan hakları, demokrasi, eğitimde fırsat eşitliği gibi kavramlara verilen önemdir (Fiscus ve Mandell,2002). Stainback ve Stainback ırklara göre ayrımcılıkla özel eğitim gerektiren çocukların ayrı eğitilmesini aynı paralelde görmektedirler (akt.Hall ve McGregor,2000).

Diğer taraftan kaynaştırma uygulamalarının en önemli unsuru olan Rehberlik Araştırma Merkezleri (RAM) çalışmaları ile bu sürecin adeta kilit noktası durumundadırlar. Milli Eğitim Bakanlığı, Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinde belirlenen mevzuatla ilgili tüm unsurları pratikte uygulamaya dönüştürme ve yürütme

noktaları RAM'lerdir. Milli Eğitim Bakanlığı Mevzuatında "Rehberlik ve araştırma merkezi; eğitim öğretim kurumlarındaki rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin etkin ve verimli bir şekilde yürütülmesine ilişkin çalışmalarla bölgesindeki özel eğitim gerektiren bireylerin tanınması ve bu bireylere yönelik rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerini yürütmek amacıyla her il merkezi ile nüfus ve hizmet gereklerine göre ilçelerde Bakanlıkça açılır" denmektedir (MEB, Mevzuat). Bu nedenle de RAM'lardaki uygulamaları ve çalışanların görüşlerini alan araştırmalar bu açıdan ayrıca önem kazanmaktadır.

Okullardaki rehber öğretmenler ise Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde, Bireyselleştirilmiş eğitim programlarının bir parçası olarak görülürler. Mevzuata göre "Rehber öğretmenlerin, bulunduğu okul ve kurumdaki rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin yanında şu görevleri üstlenmesi de gerekmektedir: a) Özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin ailelerine yönelik aile eğitimi hizmetlerini planlamak, yürütmek ve gerektiğinde ilgili kişi, kurum ve kuruluşlarla iş birliği yapmak. b) Özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin bireysel gelişimini değerlendirmek üzere formlar hazırlanmasında BEP geliştirme birimiyle, öğretmenler ve ilgili personel ile iş birliği yapmak. c) Öğretmenler ve ailelerle iş birliği yaparak öğrenciler için bireysel gelişim raporu düzenlemek. d) Öğrencilerin eğitim ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla rehberlik ve danışma hizmetleri yürütme komisyonu, BEP geliştirme birimi, izleme ve yöneltme kurulu ile öğretmenlerle iş birliği yapmak" (MEB, Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği). Yukarıdaki görev tanımı rehber öğretmenlerin kaynaştırma sürecindeki yerinin ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Kaynaştırma konusundaki yapılan yoğun çalışmalar nedeniyle rehber öğretmenlerin görev alanları daha da genişlemiştir (Leinbaugh, 1998; Can, 1998).

Bu çalışmada kaynaştırma uygulamalarında önemli görev ve sorumlulukları olan ilköğretim okullarındaki (anasınıfı, birinci ve ikinci kademe) rehber öğretmenlerin ve Rehberlik Araştırma Merkezleri'ndeki uzmanların kaynaştırmaya ilişkin görüşlerinin karşılaştırılması amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Örneklem

Araştırmanın örneklemini İstanbul'da görev yapan 138 rehber öğretmen ile Rehberlik Araştırma Merkezi'nde (RAM) çalışan 79 uzman olmak üzere toplam 217 kişi oluşturmuştur. Rehber öğretmenler İstanbul'da özel eğitim gereksinimi olan çocukların kaynaştırıldığı toplam 138 ilköğretim okullarında (16 özel 122 resmi) görev yapan ve gelişigüzel örnekleme ile seçilmişlerdir. RAM'larda çalışan uzmanlar ise İstanbul'da bulunan 18 RAM'dan 12'sinde görev yapan uzmanlardır.

Veri Toplama Araçları

Araştırma da veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen anket formu kullanılmıştır. Anket formunda; araştırmaya katılan rehber öğretmenlere çalıştıkları okul türü, mezun oldukları okul, meslekte çalışma süreleri gibi soruların yanı sıra halen uygulanmakta olan kaynaştırma çalışmalarını hakkındaki görüşlerinin alındığı 9 soru (Evet/Hayır şeklinde) yer almıştır. Ayrıca kaynaştırma ile ilgili beklenti ve önerilerini alan iki açık uçlu soru sorulmuştur.

Verilerin Çözümlemesi

Verilerin analizinde SPSS 10.0 paket program kullanılmıştır. Örneklemi oluşturan RAM çalışanları ve ilköğretim okullarında görev yapan rehber öğretmenler anket formunda yer alan soruları “evet” ve “hayır” şeklinde değerlendirmişlerdir. Evet yanıtları 1, hayır yanıtları 2 olarak puanlanmıştır.

BULGULAR

Araştırmaya katılan rehber öğretmenlerin demografik özelliklerine ve kaynaştırma uygulamalarıyla ilgili görüşlerine ilişkin bulgular ve yorumları aşağıda verilmiştir.

Tablo1 Örneklemi oluşturan katılımcıların mezun oldukları okullara göre dağılımları

	Sayı	%
Rehber öğretmenler (RÖ)		
Psikolojik Danışma ve Rehberlik	91	65,9
Psikoloji, Pedagoji, Özel eğitim	47	34,1
Toplam	138	100,00
RAM’da çalışan uzmanlar (RAM)		
Psikolojik Danışma ve Rehberlik	54	68,35
Psikoloji, Pedagoji, Özel eğitim	25	31,65
Toplam	79	100,00
Genel dağılım		
Psikolojik Danışma ve Rehberlik	145	66,8
Psikoloji, Pedagoji, Özel eğitim	72	33,2
Toplam	217	100,00

Tablo 1’de de görüldüğü gibi örnekleme oluşturan tüm katılımcılara baktığımızda, bu kişilerin %66,8’inin psikolojik danışma ve rehberlik, %33,2’sinin ise psikoloji, pedagoji veya özel eğitim mezunu olduğu görülmektedir.

Tablo 2 Örnekleme oluşturan katılımcıların meslekte çalışma süreleri dağılımı

Çalışma süresi	Sayı	%
1-5 yıl	108	49,8
6-10 yıl	67	30,9
11 yıl ve üstü	42	19,3
Toplam	217	100,0

Çalışmaya katılan öğretmenlerin %49,8’i 1-5 yıl, %30,9’u 6-10 yıl ve % 19,3’ü 11 yıl ve daha fazla süredir öğretmenlik yapmaktadır.

Çalışmaya katılan rehber öğretmenlere ve rehberlik ve araştırma merkezi çalışanlarına halen uygulanmakta olan kaynaştırma çalışmalarına ilişkin olarak aynı sorular sorulmuş ve aşağıdaki bulgular elde edilmiştir (Tablo 3).

Tablo 3 Rehber öğretmenler ve Rehberlik ve Araştırma Merkezi çalışanlarının kaynaştırmaya ilişkin görüşleri-Kay-Kare analizi sonuçları

(RÖ, n=138; RAM, n=79)			Evet	Hayır	Toplam	x ² (sd=1)
Kaynaştırma uygulamaları konusunda yeterli bilgi düzeyine sahip olduğunuzu düşünüyor musunuz?	RÖ	N	59	79	138	19,01*
		%	42,8	57,2	100,0	
	RAM	N	58	21	79	
	%	73,4	26,6	100,0		
	Toplam	N	117	100	217	
	%	53,9	46,1	100,0		
Kaynaştırma uygulamalarına katılan çocukların engelleri konusunda yeterli bilgi düzeyine sahip olduğunuzu düşünüyor musunuz?	RÖ	N	73	65	138	13,98*
		%	52,9	47,1	100,0	
	RAM	N	62	17	79	
	%	72,5	21,5	100,0		
	Toplam	N	135	82	217	
	%	62,2	37,8	100,0		

Tablo 3 Rehber öğretmenler ve Rehberlik ve Araştırma Merkezi çalışanlarının kaynaştırmaya ilişkin görüşleri-Kay-Kare analizi sonuçları						
(RÖ, n=138; RAM, n=79)			Evet	Hayır	Toplam	χ^2 (sd=1)
Kaynaştırma uygulamalarına katılan çocukların ailelerine yeterli düzeyde bilgi verip açıklamalarda bulunabildiğinizi düşünüyor musunuz?	RÖ	N	66	72	138	6,55*
		%	47,8	52,2	100,0	
	RAM	N	52	27	79	
		%	65,8	34,2	100,0	
Toplam	N	118	99	217		
		%	54,4	45,6	100,0	
Yönetici ve öğretmenlere yeterli düzeyde bilgi verdiğinizizi ve açıklamalarda bulunduğunuzu düşünüyor musunuz?	RÖ	N	55	83	138	0,68
		%	33,9	60,1	100,0	
	RAM	N	27	52	79	
	%	34,2	65,8	100,0		
Toplam	N	82	135	217		
	%	37,8	62,2	100,0		
RAM'ların rehber öğretmenlere yeterli destek verdiğini düşünüyor musunuz?	RÖ	N	38	100	138	0,62
		%	16,7	83,3	100,0	
	RAM	N	23	56	79	
	%	29,1	70,9	100,0		
Toplam	N	61	156	217		
	%	28,1	71,9	100,0		
Kaynaştırma uygulamasına katılan çocuklar konusunda RAM'ların ölçme ve değerlendirmelerine ilişkin şüpheleriniz var mı?	RÖ	N	34	104	138	9,705*
		%	24,6	75,4	100,0	
	RAM	N	6	73	79	
	%	7,6	92,4	100,0		
Toplam	N	40	177	217		
	%	18,4	81,6	100,0		
RAM'ların kaynaştırma uygulamalarının yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?	RÖ	N	19	119	138	13,91*
		%	13,8	86,2	100,0	
	RAM	N	28	51	79	
	%	35,4	63,6	100,0		
Toplam	N	47	170	217		
	%	21,7	81,9	100,0		

Tablo 3 Rehber öğretmenler ve Rehberlik ve Araştırma Merkezi çalışanlarının kaynaştırmaya ilişkin görüşleri-Kay-Kare analizi sonuçları						
(RÖ, n=138; RAM, n=79)			Evet	Hayır	Toplam	χ^2 (sd=1)
Kaynaştırma ile ilgili uygulanan sistemin yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?	RÖ	N	3	135	138	0,493
		%	2,2	97,8	100,0	
	RAM	N	3	76	79	
		%	3,8	96,2	100,0	
	Toplam	N	6	211	217	
		%	2,8	97,2	100,0	

* p<.01

RAM'lardaki uzmanlar ve rehber öğretmenlerin "Kaynaştırma uygulamaları konusunda yeterli bilgi düzeyine sahip olduğunuzu düşünüyor musunuz?" sorusuna ilişkin görüşleri karşılaştırılmalı incelenmiş ve gruplar arasında gözlenen farkın anlamlı olduğu bulunmuştur. Rehber öğretmenler kendilerini bu konuda RAM çalışanlarına göre daha yetersiz görmektedirler. Diğer taraftan grupların "Kaynaştırma uygulamalarına katılan çocukların engelleri konusunda yeterli bilginiz var mı?" sorusuna ilişkin görüşleri incelendiğinde; RAM çalışanlarının %21,5'i kaynaştırılan çocukların engelleri konusunda kendilerini yeterli görmezken, rehber öğretmenlerde ise bu oranın çok daha fazladır (%47,1). Gruplar arasında gözlenen bu farkın da anlamlı olduğu bulunmuştur. RAM çalışanlarının doğal olarak temel görevlerinin ve sorumluluklarının özel eğitim konusu ve kaynaştırma olması ile ve aynı zamanda özel gereksinimi olan çocuklar konusunda RAM'lardaki uzmanların rehber öğretmenleri yeterince bilgilendirmemeleri ile açıklanabilir. Gillam ve arkadaşları (2003) da kendi ülkeleri için rehber öğretmenlerin özel eğitim konusunda yeterince fikirleri olmadığını; özel eğitim öğretmenlerinin de rehber öğretmenlerin programlarından haberdar olmadıklarını belirtmişlerdir. Bu da rehber öğretmenlerin ülkemizde ve diğer ülkelerde henüz kaynaştırmaya yönelik kapsamlı eğitim alamadıkları ve/veya henüz kaynaştırmaya hazır olmadıkları ile açıklanabilir.

Kaynaştırma uygulamalarına katılan çocukların ailelerine yeterli düzeyde bilgi verip açıklamalarda bulunabilme konusunda da gruplar arası fark anlamlı çıkmıştır. Rehber öğretmenlerin % 52,2 si, RAM çalışanlarının ise % 34,2 si ailelere yeterli düzeyde bilgi verip, açıklamada bulunamadıklarını düşünmektedirler. Her ne kadar RAM'larda daha çok bilgi verildiği düşünülüyorsa da %34,2 önemli bir orandır. Bulguların nedeni, rehber öğretmen ve RAM çalışanlarının kaynaştırma ve özel eğitim konusunda yeterli düzeyde bilgiye sahip olmadıkları ve/veya çalışma koşulları nedeniyle zaman ayıramadıkları olabilir.

Örnekleme oluşturan rehber öğretmen ve RAM çalışanlarına “Yönetici ve öğretmenlere yeterli düzeyde bilgi verdiğiniz ve açıklamalarda bulunabildiğinizi düşünüyor musunuz?” diye sorulduğunda ise rehber öğretmenlerin (% 60,1) ve RAM çalışanlarının (% 65,8) oldukça büyük çoğunluğunun bu konudaki yetersiz olduklarını ifade ettikleri görülmüştür. Gruplar arasında anlamlı bir farkın olmadığı bulunmuştur ($p > 0,5$). Aynı şekilde “RAM’ların rehber öğretmenlere yeterli destek verdiğini düşünüyor musunuz?” konusunda her iki grubunda görüşleri birbirine yakındır. Büyük çoğunluğu verilmediğini düşünmektedirler. Yapılan istatistiksel analiz sonucu da görüşler arasındaki farkın anlamlı olmadığını göstermiştir ($p > 0,5$). Tüm bu bulgular, bireyselleştirilmiş eğitim programları ve özellikle bunun bir parçası olan kaynaştırma konusunda sistemin iyi anlaşılmadığını ve işlemediğini göstermektedir. Diğer taraftan yoğun çalışma koşulları, ki bu bilinen de bir gerçektir (her uzmana ve rehber düşen çocuk sayısı gibi), nedeniyle de zaman ayıramıyor olabilirler.

“Kaynaştırma uygulamasına katılan çocuklar konusunda RAM’ların ölçme ve değerlendirmelerine ilişkin şüpheleriniz var mı?” sorusuna verilen yanıtlar incelendiğinde ise RAM çalışanlarına oranla (% 7,6) daha fazla rehber öğretmenin (% 24,6) “evet” yanıtı verdikleri görülmüştür. Gruplar arasındaki farkın anlamlı olduğu görülmektedir. Çocuğun bireysel değerlendirilmesi son derece önemli bir konudur. Bu çok önemli konuda hiç kimsenin şüphesinin olmaması gerekir. Bireyselleştirilmiş eğitim programları sürecindeki değerlendirmeye ilişkin yetersizlikler bulguların nedenini açıklayabilir.

“RAM’ların kaynaştırma uygulamalarının yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusuna rehber öğretmenlerin %86,2 si, RAM çalışanlarının ise %63,6 si “Hayır” yanıtı vermişlerdir ki bu bulgu oldukça önemlidir. Gruplar arasındaki fark ta anlamlı çıkmıştır. Diğer taraftan her iki grubunda tamamına yakınının “Kaynaştırma ile ilgili uygulanan sistemin yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusuna da “Hayır” yanıtı verdikleri görülmüştür. Gruplar arasında anlamlı bir fark çıkmamıştır ($p > 0,5$). Yukarıdaki her iki soruya verilen yanıtların sonuçları oldukça düşündürücüdür. Araştırmacılar özellikle kaynaştırma uygulamalarının batıda hızla yaygınlaşmasının etkisiyle, ülkemizde de uygulamaların başladığını, ancak kaynaştırma için gerekli ön hazırlıkların ve düzenlemelerin yapılmamasından dolayı kaynaştırmada sorunlar yaşandığını ifade etmektedirler (Ataman,2002; Diken,1998). Yukarıdaki bulguların temelindeki en önemli nedenlerden birisi bu görüş olabilir.

Araştırmada açık uçlu sorulara verilen yanıtlar doğrultusunda, her iki grubunda benzer beklentileri ve önerileri olduğu görülmüştür. Bu beklenti ve önerileri daha çok yaşadıkları sorunlara dönük ifade etmişlerdir. Örneğin “Okulumuzda çok fazla öğrenci var, ben ise tek rehber öğretmenim. Hepsine yetişemiyorum. Buna çözüm bulunmalıdır”.gibi. Benzer beklenti ve öneriler incelendiğinde ise şu başlıklarda toplandığı görülmüştür: Her iki grupta okulların fiziksel koşullarının yetersizliğinden

(yetersiz materyal, çocuğa uygun fiziksel düzenleme, kaynak oda olmayışı gibi), kalabalık sınıflardan, tek öğretmen uygulamasından, yetersiz kadrolar nedeniyle ağır çalışma koşullarından ve ailelerin bilinçsiz olduklarından yakınmışlardır. Rehber öğretmenler ise daha çok merkezlerin kendilerine ve aileye çocuğun bireyselleştirilmiş eğitim programı konusunda yeterli bilgi vermediğinden, çocuğun değerlendirilmesi konusunda sıkıntılar yaşadığından, eğitimin merkezdeki uzmanlar tarafından sistemli takiplerinin yapılmadığından, merkez çalışanları ile iyi iletişim kuramamaktan yakınmaktadırlar. Rehberlik ve Araştırma merkezleri çalışanları ise daha çok okul yöneticilerinin ve sınıf öğretmenlerinin uygulamalar konusunda isteksiz ve bireyselleştirilmiş eğitim programları konusunda yeterli bilgilerinin olmayışından ve önyargılı yaklaşımlarından yakınmışlardır. Yukarıdaki tüm paylaşılan sıkıntılar doğrultusunda da bunların giderilmesini beklenti ve öneri olarak ifade etmişlerdir.

TARTIŞMA

Bu çalışmada kaynaştırma uygulamalarında önemli görev ve sorumlulukları olan ilköğretim okullarındaki (anasınıfı, birinci ve ikinci kademedeki) rehber öğretmenler ile kaynaştırma sürecinde özel gereksinimi olan çocukların bireysel değerlendirmeleri ve bireyselleştirilmiş eğitim programlarının hazırlanmasından sorumlu olan Rehberlik ve Araştırma Merkezleri'ndeki uzmanların kaynaştırmaya ilişkin görüşlerinin karşılaştırılması amaçlanmıştır.

Araştırma sonucunda rehber öğretmenlerin ve RAM'lardaki uzmanların "Kaynaştırma uygulamaları konusunda yeterli bilgi düzeyine sahip olduğunuzu düşünüyor musunuz?", ve "Kaynaştırma uygulamalarına katılan çocukların engelleri konusunda yeterli bilgi düzeyine sahip olduğunuzu düşünüyor musunuz?" sorusuna ilişkin görüşleri incelendiğinde; rehber öğretmenlerin kendilerini bu konularda RAM çalışanlarına göre daha yetersiz gördükleri bulunmuştur. Kuz (2000) okullardaki yönetici ve öğretmenlerinde kaynaştırma eğitimi konusunda ciddi bilgi eksiklikleri olduğunu düşünmektedir. Araştırma bulguları da bu doğrultuda çıkmıştır. Bu bilgiler ışığında okulların kaynaştırma konusunda çok verimli çalışmalar yapmaları beklenemez. Bu konudaki eksikliklerin giderilmesinde hem rehber öğretmenlerin, hem de RAM'lardaki uzmanların hizmetiçi eğitim yoluyla eğitilmeleri önerilebilir. Aynı zamanda üniversitelerde bu alanlara eleman yetiştiren bilim dallarının özel eğitim konusunda öğrencilerini çağdaş özel eğitim anlayışı ve kaynaştırma konusunda daha derinlemesine yetiştirmelerinde yarar olabilir.

Rehber öğretmenlerin, okullarda öğrencilerin başarı ve akademik gelişmelerine yardımcı olma, meslekî gelişim alanlarında öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılama, sorunlarını gidermelerinde sistemli ve profesyonel bir yardım verme gibi görevleri vardır (Millî Eğitim Bakanlığı Yönetmeliği). Özel gereksinimli çocukların genelde ülkemizde uzun yıllar (özel sınıflar hariç) genel eğitim sistemi dışında bırakılmaları, ayrı okullarda

eğitilmeleri rehber öğretmenlerin özel gereksinimli çocuklarla sıklıkla karşılaşmalarının ana nedeni olmuştur. Son yıllardaki uygulamalar ve kaynaştırma konusundaki yoğun çalışmalar rehber öğretmenlerin görev alanlarını daha da genişletmiştir. Artık Milli Eğitim Bakanlığı mevzuatında da “Özel eğitim gerektiren bireylerin, eğitsel performansları dikkate alınarak, amaç, muhteva ve öğretim süreçlerinde uyarlamalar yapılarak diğer bireylerle birlikte eğitilmelerine öncelik verilir” denilmektedir. Bu anlayış rehber öğretmenlerin de sorumluluklarını artırmıştır. Bu nedenle rehber öğretmenlerin kendilerini pek çok konuda yetersiz görmeleri bir olumsuzluktur. Bunun ise genel olarak tüm kaynaştırma uygulamalarını olumsuz etkileyeceği açıktır.

Kaynaştırma uygulamalarına katılan çocukların ailelerine yeterli düzeyde bilgi verip açıklamalarda bulunabilme konusunda da sıkıntılar olduğu görülmektedir. RAM’lardaki uzmanların üçte biri, rehber öğretmenlerin ise yarısı aileleri yeterince bilgilendirmediklerini düşünmektedirler. Oysa aileleri kaynaştırma programlarının içine katma ve aileleri bireyselleştirilmiş eğitim programının her aşamasına bilgilendirme kaynaştırmanın etkisini artıran en önemli ilkelerinden birisidir (Bennett, Deluca ve Bruns,1997; Salend, 2005). Diğer taraftan aynı sorun yönetici ve öğretmen boyutunda da geçerlidir. Her iki grupta, okullardaki yönetici ve öğretmenlere yeterli bilgi vermediklerini ve açıklama yapmadıklarını düşünmektedirler. Uzmanlar da öğretmenlere yeterince destek verilmediği görüşündedirler (Kuz,2000). Yine yapılan araştırmalar, yönetici ve öğretmenlere verilen desteğin onların kaynaştırmaya karşı tutumlarını olumlu etkileyeceğini göstermiştir (akt. Kuz, 2000). Kuz (2000), sınıflarında kaynaştırma öğrencisi bulunan öğretmenlerin en yakın destekçisinin rehber öğretmen olacağına işaret etmiştir. Bu araştırmada; RAM çalışanları ve rehber öğretmenlerin; ailelere, yönetici ve öğretmenlere niçin yeterince bilgi veremedikleri konusuna ek bir soru sorulmamıştır. Konunun daha iyi anlaşılması açısından böyle bir sorunun sorulması yerinde olurdu. Bu ise araştırma açısından bir eksiklik.

Çocuğun bireysel değerlendirilmesi son derece önemli bir konudur. Bu konuda hiç kimsenin şüphesinin olmaması gerekmektedir. Her hangi bir şüphe duyuluyorsa da bir an önce çocuğun yeniden değerlendirmeye alınmasını gerektirir. Araştırma bulguları rehber öğretmenlerin, az da olsa RAM’lardaki çalışanların bazı şüphelerinin olduğunu göstermektedir ki RAM’ların ölçme ve değerlendirme araç ve yöntemlerini yeniden gözden geçirmesi gerekir. Değerlendirme süreci konusunda, kâğıt üzerinde yazılı olan koşulların uygulamada yer almadığı genelde üzerinde konuşulan ve bilinen bir gerçektir. Bu nedenle bireyselleştirilmiş eğitim programları süreci içerisindeki değerlendirme sürecinin yeniden yapılandırılmasına ve uygulama koşullarının işlevsellik kazanmasına ihtiyaç vardır. Özellikle BEP sürecinde oluşturulması istenen ekip, farklı disiplinlerden uzmanların da katılacağı çok yönlü değerlendirmeye olanak veren disiplinlerarası bir özellik taşımalıdır (Fiscus ve Mandell,2002). Böyle bir anlayış, değerlendirmeye yönelik

şüphelerin en aza indirgenmesine olanak sağlayacaktır.

Yapılan bir çalışmada yönetici, sınıf rehber öğretmen, psikolojik danışman işbirliğinin iyi olduğu ilköğretim okullarındaki rehberlik çalışmalarının beklenen düzeyde olduğu görülmüştür (Akbaş, 2003). Apter ve Walker'da başarılı bir kaynaştırma için ekip çalışmasının altını çizmektedir. Bu nedenle de okullardaki işbirliğinin sağlanması kaynaştırma çalışmalarını da olumlu etkileyebilir.

Milli Eğitim Bakanlığı kaynaştırma çalışmalarında yoğun bir şekilde yer vermektedir. 2005-2006 yılı MEB istatistiklerine göre toplam 45532 çocuk kaynaştırma uygulamasına katılmıştır (Milli Eğitim Bakanlığı Yönetmeliği). Yukarıdaki sayılar kaynaştırmaya ne kadar önem verildiğini göstermektedir. Fakat yapılan her girişimde nicelikten ziyade niteliğe önem verilmesi gerekmektedir. Henüz ülkemizin daha çok çocuğa kaynaştırma uygulaması yapmaya hazır olmadığı ve kaynaştırma mantığının tam anlaşılmadığı bilinmektedir. Son yıllarda kaynaştırma uygulamalarının, sistem tam oturmamışken, birden bire ivme kazanması da sorunların bir diğer nedenidir.

Yapılan bir araştırmada ilköğretim okullarındaki rehberlik ve psikolojik danışma uygulamalarının yeterli olmadığına ilişkin bulgular içermektedir (Nazlı, 2003). Milli Eğitim Bakanlığı kaynaştırma uygulamaları konusunda önemli adımlar atarak nicel ve nitel ilerlemeler kaydetmeye çalışmaktadır. Fakat uzun yıllar gelişmiş ülkelerin oldukça arkasında kalan ülkemizde, gösterilen bu çabaların hemen sonuç vermesi beklenemez. Danielson ve Bellamy, 1989 yılında yazmış oldukları makalelerinde, kaynaştırmanın 25 yıldır özel eğitimde en sık adı geçen uygulama yöntemi olmasına rağmen halen açık olmayan noktaları olduğundan bahsetmektedirler. Kavale'de (2000) yazısında özel eğitim uygulamaları ile ilgili pek çok sorunun var olduğundan bahsetmektedir. Bu da pek çok ülkenin geçmişte ve günümüzde benzer veya farklı sorunlar yaşadığını göstermektedir.

Araştırma açık uçlu sorulara verilen yanıtlar doğrultusunda her iki grubunda önemli gördükleri başka sorunları vardır. Örneğin; okulların fiziksel koşullarının yetersizliği (yetersiz materyal, çocuğa uygun fiziksel düzenleme, kaynak oda olmayışı gibi), kalabalık sınıflar, sınıflarda tek öğretmen uygulaması, yetersiz kadrolar nedeniyle ağır çalışma koşulları, öğrenci takiplerinin yeterince yapılmaması, merkezlerle iletişim kopukluğu gibi. Bu gibi sorunların da önemsenerek, ana merkezden en küçük birime kadar tüm alanda çalışanlar tarafından dikkate alınması gerekmektedir.

Okul öncesi eğitime verilen önem ve bu konuda gelişmiş ülkelerin çok arkasında kalmamız nedeniyle, önümüzdeki on yıllar içerisinde ilköğretim okullarımızdaki anasınıfı uygulamalarının sayılarının artırılması hedeflenmektedir. Özel gereksinimli çocuğun mümkün olduğunca erken tanılanması ve okul öncesi dönemde mutlaka eğitime alınması ilkesi ilköğretim okullarındaki rehber öğretmenlerin ve RAM çalışanlarının sorumluluklarını daha da artırmaktadır. Şimdilik özel gereksinimli çocuğun anasınıflarına kaynaştırılmasında okula kabul konusunda bir sorun yoktur. Fakat bu konudaki

bilinçsizlik ve okulların hazır olmayışı erken eğitimden istenilen düzeyde verim almamızı engellemektedir. Milli Eğitim Bakanlığı hedeflediği gelişmelere, reformlara okul öncesi eğitime öncelik vererek veya en azından kesinlikle okul öncesi eğitimi ihmal etmeyerek başlamalıdır. Okullar ve RAM'lar da gelişim süreci içerisinde büyük değişimleri beklemeden kendi içlerinde çözümler üretmeli, önceliği okul öncesi eğitime vermelidirler. Çünkü erken yaşlarda zamanın yanlış kullanımı ve ihmal kesinlikle ilköğretim yıllarında daha büyük sorunlar olarak geri dönecektir.

Son olarak, ülkemizde özel eğitim uygulamalarında önemli görevler üstlenen Rehberlik Araştırma Merkezleri çalışanları ve kalabalık öğrenci mevcuduna karşın önemli sorumlulukları tek başlarına yerine getirmeye çalışan rehber öğretmenlerin, kaynaştırma uygulamaları konusunda sıkıntılarının dikkate alınması, olanaklarının zenginleştirilmesi, özellikle özel eğitim konusunda desteklenmeleri gerektiği söylenebilir.

KAYNAKLAR

- Akbaş, S. (2003). Okullarda Psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin yürütülmesinde oluşturulan işbirliğinin incelenmesi. *VII. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi*. Malatya: İnönü Üniversitesi.
- Apter, D., & Walker, P. The early childhood inclusion network: One community's efforts to promote child care inclusion. <http://thechp.syr.edu/einter.htm>. web adresinden 12.01.2006 tarihinde edinilmiştir.
- Ataman,A. (2002). Kaynaştırmada sınıf ğretmenlerinin rolleri ve yetiştirme sorunları. XI. Ulusal zel Eğitim Kongresi Bildirileri. Konya: Eğitim Kitabevi Yayınları
- Bennett,T., Deluca,D., & Bruns,D. (1997). Putting inclusion into practice: Perspectives of teachers and parents. *Exceptional Children*, 64, 115-131.
- Can,G. (1998). İlkretimde Rehberlik. *Eğitim Bilimlerinde Yenilikler*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları. No: 1016. Aıkretim Yayınları.
- Danielson, L.C.,& Bellamy, G.T. (1989).State variation in placement of children with handicaps in segregated environments. *Exceptional Children*, 55,448-455.
- Diken H. İ. (1998). *Sınıfında zihin engelli ocuk bulunan ve bulunmayan sınıf ğretmenlerinin zihin engelli ocukların kaynaştırılmasına yönelik tutumlarının karşılaştırılması*, A.İ B.. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Fiscus, E. D., & Mandell, G. J. (2002). *Bireyselleştirilmiş eğitim programlarının geliştirilmesi: BEP*. G.Akamete, H.G.şenel ve E.Tekin (ev.). İstanbul: Sekin Dağıtım.
- Gillam S.L., Hendrics M.B., George, J. & Baltimore M.L. (2003). The utilization Technologyto assist collaborative efforts among school counselors and special educators with the implamentation of IDEA 97. *Journal of Technology in Counseling*. 3 (1).
- Hall,L.J., & McGregor,J.A (2000).A Follow-Up Study of the Peer Relationships of Children with Disabilities in an Inclusive School - Statistical Data Included. *Journal of Special Education*. www.findarticles.com/p/articles/mi_m0HDF/is_3_34/ai_76157518. web adresinden 30.08.2004 tarihinde edinilmiştir.
- Kavale,K. A. (2000). History, rhetoric, and reality [Electronic aktarma].*Remedial & Special Education*, 07419325, Sep/Oct2000, 21(5). <http://web.ebscohost.com/ehost/detail?>. web adresinden 08.09.2006 tarihinde edinilmiştir.

- Kuz, T. (2000). Kaynaştırma eğitime yönelik tutumların incelenmesi. T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Yayınları/17.
- Leinbaugh, T.C. (1998). School counselors and the inclusion of students with disabilities. *Ohio Journal of Professional Conseling*. www.ohiocounselingassoc.com/. web adresinden 30.08.2006 tarihinde edinilmiştir.
- McGannon, W., Carey,J. & Dimmitt, C. (2005). The current status of school counseling outcome research. *Center School Counseling Research Monograph.2*. <http://64.233.183.104/search?q=cache:4ZnAmFYwuCMJ:www.counseling.org/Files>. web adresinden 12.04.2006 tarihinde edinilmiştir.
- Milli Eğitim Bakanlığı 573 sayılı Özel Eğitim Hk. Kanun Hükmünde Kararname, 6/6/1997, Resmi Gazete, 23011. <http://mevzuat.meb.gov.tr/html/104.html>. web adresinden 12.03.2004 tarihinde edinilmiştir.
- Milli Eğitim Bakanlığı. Özel Eğitim ve Rehberlikte Sayısal Sonuçlar. <http://orgm.meb.gov.tr/Istatistikler/istatistik2006/2005>. web adresinden 12.03.2006 tarihinde edinilmiştir.
- Milli Eğitim Bakanlığı. Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, Resmi Gazete, 18.1.2000/23937 Mük. Tebliğler Dergisi Şubat 2000/2509. <http://mevzuat.meb.gov.tr/html/66.html>. web adresinden 12.03.2006 tarihinde edinilmiştir.
- Milli Eğitim Bakanlığı, Eğitim Sisteminde Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetlerinin Yeri' <http://orgm.meb.gov.tr/Rehberlik/Rehyer.htm>. web adresinden 12.03.2006 tarihinde edinilmiştir.
- Milli Eğitim Bakanlığı, Reberlik ve Araştırma Merkezi Açma. <http://orgm.meb.gov.tr/Mevzuat/yonergeler/ramacilisyonergesi.htm>. web adresinden 06.07.2006 tarihinde edinilmiştir.
- Nazlı, S. (2003). Öğretmen adaylarının ilköğretim okullarındaki rehberlik ve psikolojik danışma uygulamalarını değerlendirmeleri. *VII. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi*. Malatya: İnönü Üniversitesi.
- Salend, S.J.(2005). *Creating inclusive classrooms for all: Effective and reflective practices* (5. baskı). Columbus: Merrill Prentice Hall.
- Sucuoğlu, B.,& Kargın,T. (2006). *İlköğretimde Kaynaştırma Uygulamaları: Yaklaşımlar, Yöntemler, Teknikler*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Yüksel,G.(2003). İlköğretim öğrencilerinin gelişim alanları, gelişim alanlarının işaretçisi olan ihtiyaç.alr ve geliştirilmesi gereken beceriler: Bu süreçte rehber öğretmenin işlevleri: Kurumsal bir inceleme. *Milli Eğitim Dergisi*. 159,1-14.